

PORT OF ANTWERP EN OVAM BOUWEN AAN CIRCULAIRE HAVEN

De OVAM en Port of Antwerp zetten hun schouders onder een efficiënt afval- en materialenbeheer, een duurzaam bodembeheer en een versnelling van de circulaire transitie in de haven. Op 2 februari ondertekenden ze een ambitieuze samenwerkingsovereenkomst. “Port of Antwerp heeft alles in huis om een circulaire hotspot te worden.”

De OVAM en Port of Antwerp zijn al jaren trouwe partners. In 2013 schreven we in dit magazine over de afvalbeheerplannen die het Havenbedrijf in opdracht van de OVAM maakte. Daardoor verdrievoudigde in tien jaar tijd de hoeveelheid ingezameld scheepsafval en kwam er een pak minder zwerfvuil in de oceanen terecht. De OVAM en Port of Antwerp wisselen ook al jaren bodemgegevens

uit en werken samen aan de sensibilisering van havengebruikers op het vlak van afval en gezonde grond.

In hun nieuwe samenwerkingsovereenkomst gaan de partners nog een stap verder: de toekomst van de haven verzekeren door de circulaire economie waar te maken. Administrateur-generaal Henny De Baets en Port of Antwerp-CEO Jacques Vandermeiren geven hun visie op de toekomst.

De voorbije twee jaar onderzochten de OVAM en Vlaanderen Circulair hoe je circulaire initiatieven in (stads)havens verbindt en versnelt. Hoe sluit de nieuwe overeenkomst met Port of Antwerp daarbij aan?

Henny De Baets: "Samen met havenspelers en partijen uit de circulaire economie zochten we naar de noodzakelijke condities om de circulaire omslag te bevorderen, waaronder een goede samenwerking met en tussen havenbedrijven en overheden. Ook de vernieuwde havenstrategie van de Vlaamse Regering (*waarvan de conceptnota momenteel op tafel ligt, red.*) focust op de verschillende duurzaamheidstransities. Havens hebben het potentieel om circulaire hotspots te worden. Dat kwam ook naar voren op het World Resources Forum in 2019. Maar de uitdagingen zijn zodanig complex dat samenwerken noodzakelijk is."

"In onze nieuwe overeenkomst met Port of Antwerp bundelen we onze krachten dan ook op verschillende vlakken: afval- en materialenbeleid, circulaire economie en bodemaanpak. De overeenkomst is vooral een startpunt om samen op zoek te gaan naar de kansen van een circulaire omslag. In de haven van Antwerpen ontstaan

diverse circulaire innovaties, maar die leiden nog niet tot grote doorbraken. Daarom ontwikkelen we een uitvoeringsagenda met concrete acties en plegen we op regelmatige basis overleg om de voortgang te bespreken."

Hefbomen

Ziet ook Port of Antwerp die circulaire transitie als een opportuniteit?

Jacques Vandermeiren: "Circulaire economie staat voor alle havens hoog op de agenda. We hebben daarvoor heel wat hefboomen in huis. We zijn de grootste petrochemische cluster van Europa en hebben dus een belangrijke functie te vervullen in de verdere ontwikkeling van chemische recyclage. De Antwerpse haven is een labo waar we dingen uittesten om ze daarna op te schalen naar de rest van Europa en de wereld."

"Onze ambities zijn groot. We zetten coalities op rond waterstofimport, methanol en restwarmte. Die samenwerkingen zijn complex, omdat er geen kant-en-klare businessmodellen bestaan. Het is altijd zoeken naar het juiste evenwicht. De OVAM is voor ons de ideale partner: ze hebben de juiste competenties en expertise in huis. Bovendien zijn ze sterk in oplossingsgericht denken."

Hoe betrekken jullie de bedrijven die nog niet helemaal mee zijn in het circulaire verhaal?

De Baets: "We bieden ondersteunen de tools aan. Via het symbioseplatform, bijvoorbeeld, wisselen bedrijven reststromen uit. Afval van het ene bedrijf dient zo als grondstof voor het andere. Het platform maakt bedrijven bewust van de kansen die in de circulaire transitie verscholen liggen, van financiële besparingen tot milieuwinst."

Vandermeiren: "Een succesvolle circulaire haven doet ook aan slimme digitalisering en aangepast databeheer. We analyseren het grondstoffenverbruik van onze concessiehouders en betrekken zo degenen die nog niet mee zijn in het debat. Zo kunnen we voorwaarden opleggen aan wie zijn concessie wil verlengen: zuiniger omgaan met grondstoffen of primaire grondstoffen vervangen door secundaire."

"Circulaire economie staat voor alle havens hoog op de agenda. We hebben daarvoor heel wat hefboomen in huis"

Jacques Vandermeiren,
Port of Antwerp

IN VIJF STAPPEN NAAR DUURZAAM BODEMBEHEER

Onze bodem staat in voor goed functionerende kringlopen van water en voedingsstoffen, een aangename leefomgeving en gezonde voeding. In de transitie naar een circulaire economie is een duurzaam bodembeheer dan ook essentieel. De OVAM en Port of Antwerp onderzoeken hoe ze dat samen kunnen realiseren.

1 Gegevens uitwisselen

De OVAM en Port of Antwerp zullen databanken op elkaar afstemmen en gegevens over de (water)bodemkwaliteit uitwisselen. Zo krijgt Port of Antwerp een actueel beeld van de verontreinigingstoestand op haar terreinen.

2 Preventie

De OVAM werkt dit jaar een brochure uit over de bodemproblematiek in Vlaamse havens, met tips voor preventieve maatregelen tegen (water)bodemverontreiniging. Port of Antwerp zal die informatie verspreiden onder de bedrijven.

3 Aanpak restverontreiniging

Beide partners werken aan een duidelijk perspectief rond de aanpak van restverontreiniging (verontreiniging die na een sanering achterblijft omdat ze zich onder een constructie bevindt). De aanpak krijgt een plek binnen het duurzame concessiebeleid rond (water)bodems van Port of Antwerp.

4 Gebiedsgericht denken

De OVAM en Port of Antwerp onderzoeken of een gebiedsgerichte saneringsaanpak in de haven mogelijk is. Daarbij kijken ze niet naar de bodemkwaliteit van een individueel perceel, maar naar de kwaliteitscriteria van een type gebied, zoals een industriezone. Dat levert een enorme administratieve vereenvoudiging op en vergroot de afzetmarkt voor gronden.

5 Grondverzet

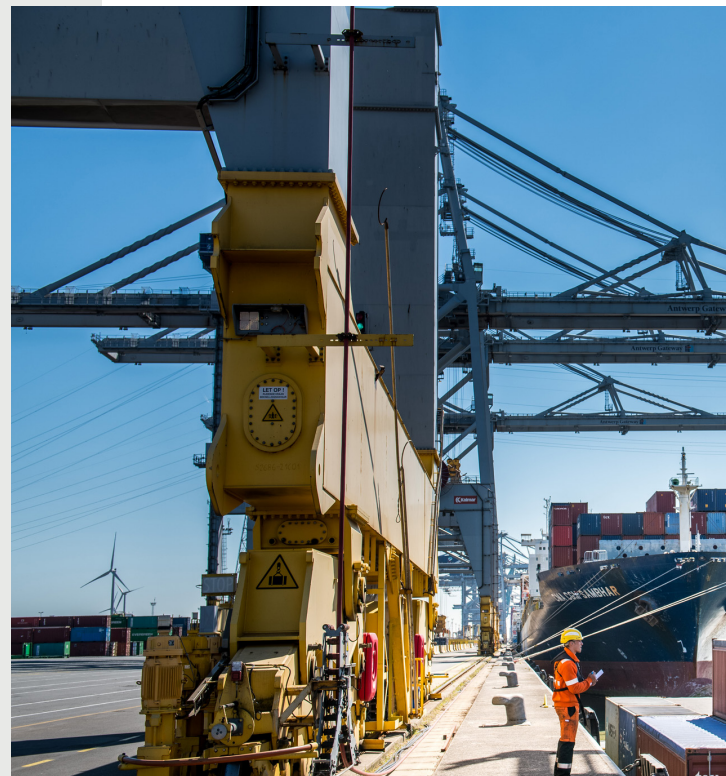
Grote infrastructuurwerken confronteren Port of Antwerp met grondoverschotten. Om die gronden opnieuw te kunnen inzetten, ontwikkelen de partijen een beleid om grondoverschotten en bagger- en ruimingsspecie op een milieuverantwoorde manier in de kringloop te houden.

Antwerp Recycling Hub

Raakt de circulaire transitie door de coronapandemie op de achtergrond of is ze nog relevanter geworden?

Vandermeiren: “Ik geloof dat de crisis een katalysator kan zijn om andere problemen aan te pakken. Bedrijven hebben het afgelopen jaar gemerkt dat als ze niets doen, de impact groot is. Doordat de kostprijs zichtbaar wordt, schakelen veel bedrijven een versnelling hoger. In de haven zijn er zo tal van initiatieven versneld gestart. Denk maar aan chemiereus Borealis, waar een pilootproject rond energie-efficiëntie uit de startblokken is geschoten.”

De Baets: “De circulaire transitie maakt onze economie veerkrachtiger en robuuster in tijden van crisis. Als we zoveel mogelijk materialen in de kringloop houden, zijn we minder afhankelijk van grondstoffen uit het buitenland. In haar relanceplan heeft

“Als we zoveel mogelijk materialen in de kringloop houden, zijn we minder afhankelijk van grondstoffen uit het buitenland”

Henny De Baets, OVAM

de Vlaamse Regering veel aandacht voor circulaire economie. Afgelopen zomer maakte ze 30 miljoen euro vrij om van Vlaanderen de grootste recycling-hub van Europa te maken. Ik geloof dat ook Port of Antwerp daarin een faciliterende rol te spelen heeft door investeringen aan te trekken die passen binnen een ‘Antwerp Recycling Hub’.”

Die doelstelling past ook binnen de Green Deal, waarmee de Europese Commissie investeert in een klimaatneutrale en circulaire economie. Welke kansen zijn

Door de circulaire economie waar te maken, verzekeren de partners de toekomst van de haven.

daarbinnen weggelegd voor Port of Antwerp en haar concessiehouders?

Vandermeiren: “Met haar Green Deal reikt de Europese Commissie een belangrijk kader aan. Maar de financiële middelen die daaraan vasthangen, zijn natuurlijk ook belangrijk. Wij moeten aantonen dat we klaar staan met concrete projecten en partnerschappen. Daarvoor doen we graag een beroep op de OVAM en overheidspartners binnen Vlaanderen Circulair, die een goed zicht hebben op financiële impulsprogramma’s om innovatieprojecten op poten te zetten.”

“Een voorbeeld is een initiatief rond circulair projectbeton: op maat gemaakt beton waarbij wordt afgestapt van gekende gecertificeerde samenstellingen. Dat project is onderdeel van een bredere strategie om grondoverschotten die in de Antwerpse haven vrijkomen circulair in te zetten. In het kader van de ‘European Green Deal Call’ voor Green Ports zetten we

een coalitie op met 43 partners waaronder verschillende havens en hopen we op een Europese subsidie van 25 miljoen euro.”

Ruimte recycleren

De overeenkomst bevat ook een hoofdstuk rond duurzaam bodembeheer. Hoe verzekert dat de circulaire toekomst van de haven?

De Baets: “Havens kampen met specifieke bodemproblemen, zoals diffuse verontreiniging zonder duidelijk aanwijsbare bron. Ook *emerging contaminants* steken de kop op. Van die chemische stoffen is recent aangetoond welke schade ze via de bodem aan mens en milieu toebrengen. Een voorbeeld daarvan zijn PFAS (*poly- en perfluoralkylstoffen, een verzamelnaam voor meer dan zesduizend chemische stoffen die onder meer gebruikt worden in blusschuimen, red.*). Voor die stoffen ontwikkelen we met het internationale netwerk EmConSoil ▶

- een beleidskader en -aanpak. Binnen de samenwerkingsovereenkomst met Port of Antwerp zetten we niet alleen in op het herstel van de schade achteraf, maar ook op preventie en efficiënt ruimtegebruik.”

Port of Antwerp heeft plannen om de voormalige site van General Motors te ontwikkelen tot een circulaire hotspot voor de proces- en maakindustrie: NextGen District. Welke rol speelt de OVAM daarin?

De Baets: “Ook ruimte kan je recyclen. Het sterk vervuilde terrein dat na de verhuizing van General Motors achterbleef, wachtte op een nieuwe toekomst. Dat was voor ons een uitgelezen kans om de bodemverontreiniging gebiedsgericht aan te pakken – een strategie die we ook binnen de samenwerkingsovereenkomst hanteleren (zie kader op pagina 6). Door sanering en herontwikkelingskansen zo goed mogelijk op elkaar af te stemmen, besparen we kosten en versnellen we de herbestemming van een ruimte als circulair ecosysteem.”

Vandermeiren: “Ondertussen is het terrein gesaneerd. We zitten rond de tafel met 25 kandidaat-bedrijven uit binnen- en buitenland, actief in de circulaire procesindustrie en de maakindustrie met een focus op energietransitie. Op NextGen District willen we extra recyclagecapaciteit creëren en de afzet van die recyclaten linken aan de chemie: belangrijke doelstellingen binnen het uitvoeringsplan Kunststoffen. Als het ons lukt om in onze tuin een project rond *waste-to-chemicals* op te zetten, dan zijn we in ons opzet geslaagd.”

circularports.eu

PROACTIEVE AANPAK VAN PELLETVERLIES IN ANTWERPSE HAVEN

Een van de acties binnen de samenwerkingsovereenkomst tussen Port of Antwerp en de OVAM bestaat erin om pelletverlies in de Antwerpse haven in kaart te brengen en op zoek te gaan naar oplossingen voor de hele waardeketen. Port of Antwerp, de Europese kunststofproducentenvereniging *PlasticsEurope* en de Belgische chemiefederatie *essenscia* werken al enige tijd aan een actieplan in samenwerking met *Alfaport Voka*, *Transport en Logistiek Vlaanderen* en *transportfederatie Febetra*.

Naar schatting 2 procent van al het plastic zwerfpuil wereldwijd bestaat uit pellets. Dat berekende het Britse onderzoeksbureau *Eunomia*. De grondstoffen voor de kunststofindustrie komen per ongeluk in het milieu terecht in de vorm van kleine plastic bolletjes, flakes of poeders. Dat kan door een lek bij de producent, tijdens het transport, bij de verwerker en zelfs bij het recyclagebedrijf. Om die vervuiling aan te pakken, kunnen Europese bedrijven zich sinds 2015 vrijwillig en gra-

tis aansluiten bij *Operation Clean Sweep*, een internationaal initiatief dat milieuvervuiling door plastic pellets wil vermijden.

Antwerp Zero Pellet Loss Platform

Wie het charter ondertekent, engageert zich om mogelijke bronnen van *pellet spills* te identificeren en proactief op te treden. **Charlotte Delvaux van *PlasticsEurope*:** “Dat kan door hun infrastructuur

De grondstoffen voor de kunststofindustrie komen per ongeluk in het milieu terecht in de vorm van kleine plastic bolletjes, flakes of poeders.

aan te passen, werknemers de juiste opleiding te geven of bepaalde KPI's (*key performance indicators zijn variabelen om prestaties van ondernemingen te meten, red.*) in de interne procedures te introduceren. Onder-tekenaars engageren zich bovendien om lokale en regionale voorschriften te volgen en om hun eigen stakeholders aan te moedigen hetzelfde te doen. Wij ondersteunen hen via de uitwisseling van best practices en tools, zoals communicatiemateriaal en checklists voor werknemers."

Port of Antwerp was in 2017 de eerste Europese haven die het charter van Operation Clean Sweep ondertekende. In 2020 kreeg het programma een sleutelrol binnen het uitvoeringsplan Kunststoffen van de OVAM. "Met dat plan willen we de plastic afvalberg

verkleinen en hergebruik van kunststoffen stimuleren", zegt **Luk Umans van de afdeling Afval- en Materialenbeheer**. "Essenscia en PlasticsEurope zijn binnen dat plan lead partners in de acties die zich focussen op *pellet loss*. Zij promoten Operation Clean Sweep bij Vlaamse bedrijven."

Ketensamenwerking

Volgens **Saskia Walraedt, directeur van essenscia's kunststoffendivisie PolyMatters**, is de ketensamenwerking in de Antwerpse haven uniek. "Samen met PlasticsEurope, Port of Antwerp en Alfaport Voka lanceerden we in 2017 een taskforce om pelletverlies over de hele waardeketen aan te pakken: het Antwerp Zero Pellet Loss Platform. Daarin zetelen ook Febetra (*de Belgische federatie van*

wegvervoerders en logistieke dienstverleners, red.), Transport en Logistiek Vlaanderen (*de beroepsorganisatie van ondernemingen in transport en logistiek, red.*), twaalf polymeerfabrikanten, zes logistieke bedrijven en tien transportbedrijven."

Naast monitoring en schoonmaakacties op de wegen en in de dokken, wil het platform het verlies van pellets vermijden en verhinderen dat ze in de natuur terechtkomen. Eind 2019 stelden de partners een nieuw actieplan voor. "Dat actieplan overstijgt het programma van Operation Clean Sweep", legt Delvaux uit. "Het focust niet alleen op verliezen op productie- of logistieke sites, maar kijkt naar alle relevante spelers in de Antwerpse haven."

► Van poetsplannen tot mobiele apps

De partners werkten al verschillende acties uit. Zo voerde Alfaport Voka een uitgebreide studie naar de rol van de logistieke keten binnen pelletverlies. Op basis van de situatie bij Antwerpse bedrijven creëerde PlasticsEurope infofiches voor vrachtwagenchauffeurs met instructies voor het laden en lossen. Logistieke bedrijven, rederijen en

expediteurs in de Antwerpse haven kregen infosessies. Andere betrokken bedrijven wisselden dan weer goede praktijken uit op het vlak van preventieve werkuitrusting, inspectie van vrachtwagens en schoonmaakprocedures.

Pellets die toch in de openbare ruimte terechtkomen, moeten worden opgeruimd. Daarom lanceerde het Antwerp Zero Pellet Loss Platform een reinigingsplan voor we-

gen waar het risico het grootst is. “De straten worden daar twee keer per maand schoongemaakt op kosten van de bedrijven die de acties vrijwillig financieren”, zegt Saskia Walraedt. Binnenkort lanceren Port of Antwerp en de Karel De Grote Hogeschool een mobiele app waarop havenarbeiders en burgers *pellet spills* kunnen melden. De schoonmaakkploeg kan dan snel uitrukken.

operationcleansweep.eu

Het Antwerp Zero Pellet Loss Platform lanceerde een reinigingsplan voor wegen waar het risico op pelletverlies het grootst is.